

Recenzija monografije

Davorin Jenko (1835–1914)

Uredila Gregor Jenuš in Franc Križnar. Ljubljana: *Arhiv Republike Slovenije, Arhiv Srbije*, 2015

Ob 180. obletnici rojstva in 100. obletnici smrti Davorin Jenka je bila napisana nova monografija o umetniku, ki ga večina ljudi pozna kot skladatelja nekdanje slovenske himne *Naprej, zastave Slave!* in srbske himne *Bože pravde*. Priprave na izdajo in uredniško vlogo pri zasnovi in oblikovanju znanstvene monografije sta prevzela Franc Križnar in Gregor Jenuš, ki sta k sodelovanju pritegnila avtorje iz Slovenije in Srbije, torej iz držav, kjer je Jenko zapustil najmočnejšo sled. Zavedanje njegove dediščine po svoje nakazuje tudi dejstvo, da sta si kot založnika monografije roke podala *Arhiv Republike Slovenije* in *Arhiv Srbije*.

Urednika sta tudi avtorja uvodnih poglavij, v katerih so zbrana temeljna dejstva o Jenkovem življenju in ustvarjanju, sloneča predvsem na dosednji raznovrstni literaturi, ki omenja Jenka in umešča njegovo življenje v širšo kulturnozgodovinsko perspektivo. Da je treba vedenja stalno preverjati in dopolnjevati, lepo nakazuje naslednje poglavje o Jenkovi glasbi za gledališče. V njem namreč Henrik Neubauer primerja različne številke, doslej omenjene v zvezi s to tematiko, pojasnjuje, zakaj je vsaka po svoje nezanesljiva, in poudarja, zakaj se ni možno opredeliti samo za eno trditev. V analizi nakazuje, da so avtorji prihajali do različnih podatkov in števil zaradi uporabe različnih kriterijev, pogosto pa so se tudi preveč zanašali na ocene nekdanj vo-

dilnega muzikologa Dragotina Cvetka, ki jih niso dodatno preverjali. Da ne bi ostali le pri analizi starejših spoznanj, dodaja še svoj seznam z ocenami in kritikami del v času uprizarjanja.

Duh časa, ki je bil naklonjen samo umetniški ustvarjalnosti, ki bi vodila v krepitev nacionalne identifikacije, pri tem pa so bila vprašanja estetike porinjena na rob, je razviden iz prispevka Jonatana Vinklerja. Nataša Cigoj Krstulović, ki se je posvetila zlasti preučevanju *Glasbene matice*, je orisala razmerje tega najstarejšega slovenskega glasbenega društva do Davorina Jenka. Skozi njeno analizo se potrjuje misel, da posamezni umetnik postane pomemben del narodne preteklosti tedaj, ko njegovo delo pride v zavest širšega kroga ljudi, in ne že tedaj, ko ga je umetnik ustvaril, pa je morda obležalo v predalih ali na policah, ne da bi ga širše občinstvo prepoznalo kot nekaj, s čimer bi se utegnili identificirati. Iz omenjenih prispevkov pa lahko izvlečemo tudi opozorilo, da je treba krepko premisliti, preden začnemo pisati o slovenskem kulturnem zamudništvu, saj se stopnja kulturnega razvoja širših množic morda niti ni toliko razlikovala od nam sosednjih ali drugih evropskih narodov. Na podlagi kriterijev in spoznanj 21. (ali pred tem druge polovice 20.) stoletja pač ne smemo ocenjevati kulturne ravni Jenkovega časa, temveč je tega treba umestiti v njegov prostor in čas, kar so zelo dobro opravili avtorji pričujoče monografije o Jenku.

Sledijo poglavja, ki bolj podrobno osvetljujejo Jenkov ustvarjalni opus. Jelica Stevanović je opisala Jenkovo delo v *Narodnem gledališču* v Beogradu in nato dodala še seznam njegovih del iz repertoarja tega teatra, Andrej Misson pa je orisal njegove zborovske skladbe. Tudi ta del monografije odraža že omenjene značilnosti, da je treba Jenka postaviti v njegov prostor in čas. Stevanovičeva npr. ne opisuje le njegovo umetniško udeleževanje, temveč se je ustavila tudi ob organizacijskem delu, saj se je Jenko v Beogradu znašel pred nalogo, kako v mladi državi skoraj iz nič ustvariti orkester in ansambel narodnega gledališča. Zato so bile tudi njegove orkestracije vedno prilagojene trenutni zasedbi orkestra, za katerega je pisal, in jih torej ni možno enoznačno primerjati z ustvarjalnostjo in opusom skladateljev, ki so komponirali za največje simfonične orkestre tedanjega časa s kopico vrhunskih virtuozov. Da Jenko niti ni imel popolne glasbene izobrazbe, nas v svoji analizi opozarja Misson. Dodaja pa, da je imel izrazit posluš za potrebe poslušalstva svojega časa, kar je imelo za posledico, da so bila v času nastanka njegovega dela zelo popularna, da so nekatera skoraj ponarodela, da pa so se nato številna izgubila iz zavesti pevcev, saj so se spreminjale tudi sposobnosti in potrebe izvajalcev, ki so posegali po delih sodobnih skladateljev.

Čeprav je bil Davorin Jenko že deležen številnih orisov, najnovejša monografija o njem nikakor ni samo povzemanje starih znanj, ampak prinaša kopico novih podatkov in spoznanj. V več poglavjih naletimo na kritične opazke, ki nekdanja vedenja izpostavljajo analitični znanstveni kritiki, jih soočajo z novimi viri, ponujajo nove odgovore, analize, razmišljanja in poglede ter posledično vodijo do novih sklepov. Opisi Jenkovega dela nakazujejo, da je zahtevnejše umetnine ustvaril v Srbiji, kjer je tudi prebival večino svojega ustvarjalnega obdobja. In čeprav po razpadu Jugoslavije to ni najbolj popularno poudarjati, je Jenko pač opisan kot slovenski in srbski ustvarjalec in kot promotor južnoslovanskega oz. vseslovanskega kulturnega povezovanja.

Davorin Jenko je v knjigi opisan v duhu svojega časa. Za razliko od nekaterih starejših biografij Slovencev, ki so pomembne osebnosti iz preteklosti prikazovale (samo) kot velikane, slabo razumljene v svojem okolju, saj da so bili pred svojim časom, je Jenko postavljen natančno tja, kamor sodi – v svoj čas in okolje, v katerem je deloval med slovensko domovino in Srbijo. Avtorji so prepričljivo pokazali, da se je kot skladatelj, pevovodja in v drugih vlogah organizatorja glasbenega življenja zavedal, da mora skladbe prilagajati sposobnostim tistih, ki jih bodo izvajali, in razumevanju tistih, ki so jim namenjene. To seveda pomeni, da v začetni dobi čitalništva na Slovenskem ali začetkov oblikovanja srbskega narodnega gledališča še ni bilo prostora za ustvarjanje zahtevnejših kompozicij, za katere ni imel na voljo primernih pevcev ali orkestra in poslušalstva, ki bi ga pritegnil. Upoštevajoč dejstvo, da je knjigo o Davorinu Jenku pisalo več avtorjev, se kakšen podatek ali citat tudi večkrat ponovi, kar pa ne deluje preveč moteče, saj je vsakič postavljen v drugo vlogo, drugačen kontekst.

Knjigo odlikuje tudi izvrstno izbrano slikovno gradivo, ki dokumentira postaje Jenkove življenjske poti in prikazuje rezultate njegovega skladateljskega in drugega glasbenega dela.

Nova monografija o Davorinu Jenku potrjuje pogosto izrečeno misel, da si vsaka generacija piše zgodovino po svojem okusu. Tokratna knjiga prinaša precej novega navajanja novih dokumentov oz. podatkov in analiziranja na način, primeren sedanjemu stanju humanističnih ved. Zato bodo lahko tudi boljši poznavalci slovenske glasbene preteklosti v knjigi našli dosti novega in svežega, tako z vidika novih dejstev kakor interpretacij in argumentacij, prilagojenih bralcem današnjega časa.